

**Arkadiusz Nowak, Krzysztof Spalek (red.). 2004. Ochrona szaty roślinnej
Śląska Opolskiego. Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego
(ISBN 83-7395-101-6), 391 pp.**

Grzegorz Kopij

Katedra Zoologii i Ekologii, Akademia Rolnicza,
ul. Kozuchowska 5b, 51-631 Wrocław

W 2002 r. opracowano dla Śląska Opolskiego pierwszą w Polsce *Czerwoną Księgę Roślin Naczyniowych* (zobacz recenzję tej pracy w *Chrońmy Przyrodę Ojczyznę*, 2005, 61(3): 106–107). To opracowanie jest kolejnym znaczącym osiągnięciem opolskich botaników i sozologów w ekorozwoju tego regionu. Składa się na nią 21 artykułów z zakresu florystyki, fitosocjologii i sozologii w woj. opolskim (w obecnych granicach). Dla wielu analiz, właśnie ta regionalna Czerwona Księga była ważnym punktem odniesienia. Prace poprzedza zarys historii badań nad florą Opolszczyzny i jej ochrony autorstwa E. Kuźniewskiego. Choć jest to jedynie zarys, daje on pełny obraz zagadnienia, gdyż jest oparty na bardzo szczegółowym przestudiowaniu niemal wszystkich (350) publikacji florystycznych dotyczących tego regionu.

W opracowaniu zwracają uwagę regionalne listy kilku grup roślin, wraz z określeniem ich stanu, zagrożenia i ochrony. Listy te poprzedza także historia badań w regionie. A. Stebel zestawiał 413 gatunków mszaków kiedykolwiek stwierdzonych w woj. opolskim. W tej liczbie jest 96 gatunków chronionych. Podał on również wykaz 5 zespołów i 14 zbiorowisk mszystych stwierdzonych dotychczas na Śląsku Opolskim. W oparciu o dane z literatury przeprowadził także analizę flory mszaków w 21 spośród 34 istniejących na Opolszczyźnie rezerwach przyrody.

Rzetelne i skrupulatne jest zestawienie 418 gatunków porostów (23,6% porostów Polski). Posługując się 4-stopniową zobiektywizowaną skalą liczebności G. Leśnianański dla każdego gatunku określił jego charakter występowania w woj. opolskim i status ochronny w Polsce. Prawie 2/3 tych gatunków włączył on do *Czerwonej Listy Porostów Woj. Opolskiego* (w tej grupie tylko 32 gat. są w Polsce chronione). Po 1992 r. nie potwierdzono występowania aż 238 (57%) gatunków porostów (łącznie z 29 gat. chronionymi w Polsce), a 98 gat. uznano za rzadkie lub bardzo rzadkie (tj. znane z 1–4 stanowisk).

M. Markowska głównie w oparciu o dane z literatury z lat 1983–1998, skompilowała listę chronionych w Polsce gatunków grzybów wielkoowocnikowych stwierdzonych w woj. opolskim. Dla każdego gatunku podała również wykaz stanowisk. Jest to tylko prowizoryczna lista, która wymaga wielu uzupełnień w oparciu o dalsze poszukiwania terenowe, jak i w literaturze.

W aneksie zestawiona jest lista roślin naczyniowych woj. opolskiego autorstwa A. Nowaka. W zasadzie jest to pierwsza tego typu lista dla woj. opolskiego. Obejmuje ona 1679 gatunków, łącznie z 437 antropofitami, z których 119 to efemerofity. W niektórych regionalnych listach antropofity, a zwłaszcza efemerofity nie są uwzględniane (w niniejszej liście są one w tekście odpowiednio zaznaczone). Szkoda jednak, że nie dokonano próby oceny liczebności (w oparciu o 3–4 stopniową skalę) choćby niektórych tylko gatunków. Autor określił stopień zagrożenia

gatunków wg międzynarodowych symboli używanych w Czerwonych Księgach. Nie jest jednak jasne, czy są to określenia w skali regionu (wg *Czerwonej Księgi Roślin Naczyniowych Woj. Opolskiego* z 2002, czy jej nieco zmodyfikowanej wersji z 2003), czy kraju (przypuszczalnie wg *Polskiej Czerwonej Księgi Roślin Zarzyckiego i Kaźmierczakowej* z 1993). W rozdziale XVIII zamieszczona też jest lista 374 roślin naczyniowych proponowanych do objęcia regionalną ochroną przyrody. Dla każdego z tych gatunków podano kategorie zagrożenia w skali regionu.

Drugą grupę opracowania stanowią artykuły o stanie, zagrożeniu i ochronie różnych typów roślinności na Śląsku Opolskim. K. Spalek omawia roślinność torfowiskową i bagienną, oraz szuwarową i namułkową, a S. Nowak analizuje zagrożoną na Śląsku Opolskim florę segetalną (65 gatunków chwastów) i porównuje ich stan na tle całego Śląska i Polski. E. Kuźniewski i K. Spalek posługując się skalą Braun-Blanqueta oszacowali zasoby naturalne w woj. opolskim 10 gatunków roślin leczniczych, podlegających w Polsce częściowej ochronie. Na tej postawie określili limity zbioru dla 3 spośród tych gatunków: konwalii majowej, kaliny koralowej i kruszyny pospolitej. Dla pozostałych gatunków postulują wprowadzenie zakazu zbioru. E. Gołąbek i M. Gołąbek podają z Opolszczyzny 19 pomnikowych okazów drzew, będących w grupie najstarszych w Polsce. B. Tokarska-Guzik i Z. Dajdok określają udział i rolę w szacie roślinnej woj. opolskiego 17 inwazyjnych gatunków roślin obcego pochodzenia, m.in. barszczu Sosnowskiego, tawuły kutnerowatej i rdestowca ostrokończystego. E. Szczęśniak omawia natomiast stan, zagrożenie i ochronę 220 ciepłolubnych roślin występujących na Śląsku Opolskim (ponad połowa z nich figuruje w regionalnej *Czerwonej Księdze*).

Szereg artykułów jest poświęconych analizie flory i szaty roślinnej z punktu widzenia ich ochrony i środowiska fizyczno-geograficznego. Analizy tej dokonano głównie w oparciu o opublikowaną niedawno *Czerwoną Księgę Roślin Woj. Opolskiego*. W opracowaniu zaproponowano do ochrony (choć nie określono w jakiej formie) 29 niewielkich, ale bogatych florystycznie obszarów, takich jak starorzecza, piaskownie, kamieniołomy, łąki, murawy kserotermiczne, torfowiska czy fragmenty lasów. Większość tych obszarów jest położona w okolicach Opola. Na Śląsku Opolskim jest oczywiście dużo więcej takich obszarów.

Wszystkie te propozycje, tak dotyczące ochrony obszarowej, jak i gatunkowej muszą jednak uzyskać moc prawną, a droga do tego może być stroma i śliska. Nawet po uzyskaniu takiej mocy, wciąż istnieje problem egzekwowania i efektywności prawa. Autorzy zdają sobie z tego sprawę. Przy zastosowaniu dość przejrzystych kryteriów dotychczasową efektywność ochrony flory w woj. opolskim ocenili jako bardzo niską (tylko 9,7 punktów w skali 1–100). Określili więc priorytetowe zadania w regionalnej ochronie flory na lata 2003–2008. Miejmy nadzieję, że urzeczywistnią się one choćby częściowo.

Artykuł należy cytować w następujący sposób / Recommended citation for this publication:

Kopij G. 2007. Arkadiusz Nowak, Krzysztof Spalek (red.). 2004. Ochrona szaty roślinnej Śląska Opolskiego. Opole, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego (ISBN 83-7395-101-6), 391 pp. FORUM (<http://www.iop.krakow.pl/iop/iop.asp?0403>): 2 pp.

Uwaga: Artykuły publikowane na FORUM nie są recenzowane, a jedynie poddawane ogólnej korekcie redakcyjnej (szczegóły w Informacjach dla autorów: <http://www.iop.krakow.pl/iop/pliki/040301.pdf>). Publikacja artykułu nie oznacza, że wyrażone w nim opinie autora prezentują oficjalne stanowisko Instytutu Ochrony Przyrody PAN lub Zespołu Redakcyjnego dwumiesięcznika „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”.

Important: Articles presented at the FORUM website receive only very limited internal review (for details see the Information for authors: <http://www.iop.krakow.pl/iop/pliki/040301.pdf>). The views expressed herein are the authors' and do not necessarily represent those of the Institute of Nature Conservation, Polish Academy of Sciences, Cracow, Poland, or the Editorial Board of the journal „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”.